

զԱստուծոյն Աստուծոյ», բաւական տարբեր Տիցեանի համանման նկարից, որի ընդօրինակութիւնը թանգարանի համար բաւական յաջող նկարել է Արշակ Յետվաճեանը: Լրութեան համար յիշենք նաև մի հատ մեծ վարագոյր գորլէն — ասեղնադորճ, որ Գարեգին վարտապետ Յովսէփեանը Նոր-Յայազէտի մի հայ գիւղական եկեղեցում գտնելով, հետն առել բերել էր թագարան:

Յատուկ ուրախութեամբ յիշատակում ենք այն հանգամանքը, որ ամենավերջին օրերս թանգարանը ճոխացաւ երեք յաջող ընդօրինակութիւններով, որ պատրաստել և նուիրել է երիտասարդ նկարիչ պ. Փ. Թեւլէմէզեանը: Նա դեռ Պարիզից ուղարկել էր Ս. Մատթէոս Աւետարանչի ընդօրինակութիւնը, առնուած Ռեմբրանդի նկարից, ապա ս. Աստուածածնինը Ֆրանսիացի Միկեարդի (Miquerd) նկարից և Պարիզի Լուվր թանգարանում գտնուած Տրդատ թագաւորի մարմարիայ արձանի ընդօրինակութիւնը: Այդ արձանը, որ տեղաւորուած է Լուվրի առաջին յարկում, արևելեան արուեստին վերապահուած սրահներից մէկում, ներկայացնում է Հայոց թագաւորին արևելեան յատուկ տարազով — գլխին ֆուլգական գլխարկ, կարճ վերնազգեստ՝ մէջքում գոտաւորուած և նեղ վարդիկ հագած: Թագաւորը հանդարտ կանգնած է աջ ձեռնի գաւաղան, իսկ ձախով բռնել է վերնազգեստը: Նկարիչը բացի արձանից, նրա յետին ֆոնի վրայ նկարել է մի ուրիշ արձան — Միհր աստուածը չոգած մի եղան մէջքին, դանակը խրում է նրա կրկորդը:

Մեսրոպ վարդապետ.

ՏԱՃԿԱԶԱՅԹ *

— Կաթուղիկոսական ընտրութիւն մ' ալ: — Կիլիկիոյ կաթուղիկոսական ընտրութենէն ետքը՝ անհրաժեշտ հարկ եղած է՝ առանց այլ ևս յապաղման ձեռնարկել Աղթամաւայ կաթուղի-

*) Կ. Պօլսի քերթերից:

կոստական ընտրութեան, վասն զի՝ ամենայայտնի է թէ՛ Կիլիկիոյ կաթողիկոսական թեմօրէից Հայոց կրօնական ու կրթական վիճակէն շատ աւելի վատթար է Աղթամարայ կաթողիկոսական թեմօրէից Հայոց կրօնական ու կրթական վիճակը, որոց վրայ յաճախ ծանօթութիւններ հաղորդուած են Պատրիարքարանի և յաճախ նկարագրութիւններ հրատարակուած են լրագրաց միջոցաւ:

Աղթամարայ վիճակին համար արժանաւոր, գործունեայ ողջախոհ կաթողիկոս մը պէտք է: Այդ կաթողիկոսութեան յատկացեալ են 20-ի չափ թեմեր՝ 700-ի չափ գիւղաքաղաքներով ու գիւղերով, 35-ի չափ վանքերով: Այդ գիւղաքաղաքաց ու գիւղօրէից մէջ՝ կըսէ նորագոյն տեղեկագրութիւն մը՝ հազիւ 100-ի չափ քահանայ կայ, մեծ մասն տգէտ և հազիւ 30-ի չափ դպրոցներ, մեծագոյն մասն անուամբ միայն: Ժողովուրդը բարոյապէս ընկած է. ուսման ու կրթութեան անտարբերութիւն, կրօնական զգացմանց սառնութիւն, մայրենի կրօնքն ու եկեղեցին փոխելու հակամիտութիւն, ընտանեկան ոգւոյ ու սրբութեան տեղատուութիւն, ամուսնական կապերու քայքայում, ապօրէն կենակցութեան աճումն ևլն. ևլն:

Այս նկարագրութիւնը առաւել հերիք է վիճակին ծանրութիւնը բացատրելու համար, և մեր կողմանէ դիտողութիւններ ընելու պէտք չմնար: Նմր չէ այս վիճակը. պէտք եղած կարգադրութիւնը կարի յոյժ յապաղած է: Հարկ է մայրաքաղաքէս կամ դաւառէ մը բանիւրուն եկեղեցական մը յտակապէս Աղթամար զրկել կայսերական հրամանաւ և կաթողիկոսական ընտրութիւն կատարել տալ:

— Մաղաքիս ծառայ Յիսուսի Բրիտտոսի, սղորմութեամբ Աստուծոյ և շնորհիւ սուրբ Հոգւոյն և կամօք ազգին արքեպիսկոպոս Կոստանդնուպօլսոյ և պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ:

Գերաշնորհ և Հոգեշնորհ թեմակալ Առաջնորդաց և Տեղապահաց և Փոխանորդաց, Արժանաշնորհ ուխտի քահանայից, պատուարժան գաւառական վարչութեանց, և ամենայն բարեփաշտ ժողովրդոց որ ի սահմանս Պատրիարքութեանս մերոյ, օրհնածայն ողջունիւ սիրոյ յայտ առնեմք:

Հրաման է սրբոյ և ուղղափառ եկեղեցւոյս կատարել ամ յամէ յերկրորդ կիւրակէի Հոգեգալստեան զՏօն յիշատակաց հիմնարկութեան տիրաշէն և տիրապահ կաթողիկէ Մայր եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի, և զհրամանն զոր ընկալաքս յերաշնորհ նախնեաց մերոց, կատարեցաք և մէք ցանգ ջերմեռանդն ըղձիւք: Շրջան հոլովման ժամանակաց հառուցանէ զմեզ յայսմ՝

ամի ի լրումն վեշտասաներորդ հարիւրամեկի յօրէ յօրմէ կենդանի նահատակն և խոստովանող վկայն Գրիստոսի Տէր Սուրբ Գրեգորիոս յառաջգիտութեամբ բարեխնամողին Առտուծոյ վերաբերեալ ի վերապէն՝ վերաբերէր և զմեզ ի հաւատոս ճշմարտութեան, և հրաշալի տեսեանն աղղմամբ շինէր սուրբ զխորանն լուսոյ, ուր էջ Միածինն ի Հօրէ և լոյս փառաց ընդ նմա և եցոյց զվայրն նուիրական: Արդ մեծագոյնք են յիշատակը, որք յորեկեան ամաց թուարկութեամբ ճոխանան և յատուկ տօնախմբութեանց լինին առիթք, որով և Մեք ըստ հրամանաց հասելոց մեզ յԱռտուածարեալ Առաքելական Մայր Աթոռոյ և յԱթոռակալէ նորին ի սրբազնագոյն կաթողի՛ոսէն Ամենայն Հայոց՝ հրաւէր կարգամբ սիրեցեալ դործակցացդ մերոց, յիճակաւոր Առաջնորդաց և Տեղապահաց և Փոխանորդաց, որպէս զի աղգ արասլիք յամենայն եկեղեցիս որ են ի թեմօրայս առաջնորդութեանդ և հոգեւոր պաշտօնէութեանց նոցին և հաւատացեալ ժողովրդոց, առաւելագոյն պայծառութեամբ և փառօք կատարել զՏօն տարւոյս յութեւորդ աւուր մերձակայ ամսեանն Յունիսի, և ազօթս առնել վասն սրբոյ եկեղեցւոյն մերոյ՝ զի անսասան պահեսցէ զնա Տէր, վասն Մեծի և Մայր Աթոռոյս՝ զի անշարժ մնասցէ և պայծառ, վասն սրբազան Հայրապետիս մերոյ և վասն ամենայն պաշտօնէից եկեղեցւոյ՝ զի զօրացուցէ Տէր զամենեւին, վասն հաւատացեալ ժողովրդոց՝ զի օրհնեսցին միշտ ի Տեառնէ, վասն ամենայն աշխարհի՝ զի յաջողութեամբ և խաղաղութեամբ երջանկացի: Եւ մեք ամենեւին, սիրելիք, որդիք լուսոյ Լուսաւորչին մերոյ, և ևս միաբան վասն ճշմարիտ և սուրբ հաւատոյն մերոյ զՏէր աղաչեսցուք և առացուք ամենեքեան միաբանութեամբ. թագաւոր երկնաւոր զեկեղեցի քո անշարժ պահեա՛ և զերկրպագուս անուանդ քո պահեա՛ ի խաղաղութեան. եղիցի և եղիցի:

— Հաւասար մրցանակ Սմբատ Ժ. Վ. ի և Խաչիկ Էֆ. Աւստնեանի. — Յովսէփ Իզմիրեանց գրական Յանձնաժողովն այսօր Ղալաթիոյ խորհրդարանին մէջ իր հանդիսաւոր նիստն ընդ նախագահութեամբ ս. պատրիարքին և մասնակցութեամբ եկեղեցական, վարչական, կրթական և գրական մարմնոց ներկայացուցիչներուն, որք ամէն տարիէ աւելի բազմութեամբ եկած էին այս անգամ: Նիստերուն մէջ կային Յակոբ Էֆ. Պօյաճեան՝ բողոքականաց աղագապետը, Բրոֆ. Յակոբոս Էֆ. ձէճիզեան և Հ. Մէնէվլիշեան վրդ.: Կանաչ սեղանին շուրջը բազմած էին անդամք Յանձնաժողովոյն: Տ. Մկրեան Հայրը կարգաց տեղեկագիրը: Յիշեցուց թէ մրցանակաբաշխութեան 15-րդ հանդէսն է

սա: Այս հանգէսը կատարուեցաւ ամէն տարի, մինչև 13-րդ տարին. և 1901-ին երկամեայի վերածնուեցաւ որպէս զի մինչև 120 լիրայի Ա. մրցանակ կարենայ տրուիլ: Ահաւասիկ ներկայացուած աշխատութիւնք, Յանձնաժողովոյ ձեռնքն հասնելուն թուականին կարգովը:

1. Ներսէս Լամբրոնացի, գրեց Սմբատ Ժ. Վ. Սանատէթեան, առաջնորդ Շապին Գարահիսարի, իբրև աւարտաճառ 1896-ին, բայց մատենագրական, կենսագրական, վարդապետական խնամեալ տեսութեամբ. 380 էջ:

2. Աղաբէգեան էֆ. ի դործը Կիլիկիոյ եկեղեցւոյն և իր հօտին վրայ, իբրև շարունակութիւն իր ուսումնասիրութեան. 652 էջ:

3. Քննական պատմ. ԺԹ. դարու մատենագրութեան, գրեց Միհրան էֆ. Յովհաննէսեան: Տպեալ 1901. 124 էջ:

4. Պուլանըլ, գրեց Բ. Ս. Ռուսահայ մատենագիր: Տպադրեալ 1901. 291 փորը էջ:

5. Հին օրեր, Պուէտ Խաչատուր Միտաբեան, գրեց Յ. Մըմըբեան էֆ. 108 էջ:

6. Թեմական դպրանոցներու ծրագիրը. 1902-ին տպուած. գրեց ԸԺ. Շահնաղաբեանց:

6. Աղթամար և իւր կաթուղիկոսութիւն, գրեց Խաչատուր էֆ. Լեւոնեան 513 էրես:

8. Ծովրի կաթուղիկոսարանը. Բաբգէն Ժ. Վ. 1903-ին տպուած, 88 փորը էջ:

9. Աշակերտին սիրտը մշակելու միջոցները Համբ. Պէրպէրեան. 141 էջ:

10. Նախախնամութեան մատը: Վէպ, տպ. 1902. Ա. Ալթունեան էֆ:

Յանձնաժողովը նկատեց, որ ըստերարին սահմանած նիւթերէն դուրս են ճքդ. Շահնաղաբեանցի դպրոցական ծրագիրը. Համբ. Պէրպէրեանի մանկավարժականը, որ սակայն արժանի է նպաստից Յանձնաժողովէն օգնութեան մը և Արշակ էֆ. Ալթունեանի Պօլսոյ կեանքէն վէպը: Արդէն վէպը յատկապէս դուրս թողուած է սոյն մրցանակաբաշխութեան ծրագրէն:

Նկատելի է նաև, որ գործ մը գոնէ 100 էրես 10 բունթօ տպագիրի տարածութիւնն ունենայ, լրագրական յօդուածի մը սահմանէն դուրս ելած ըլլալու համար, և այն տեսութեան անընդունելի էին Մըմըբեան էֆ. ի և Բաբգէն Վ. ի գրածները, որը արդէն աւելի ընդարձակ աշխատութեան մէկ կտորն ըլլալ կկարծուին և Յանձնաժողովը կուզէ ամբողջութիւնը տեսնել:

Ուստի հինգ դորժ միայն յանձնուեցան քննիչներուն։
Ա.—Ուէթէոս էֆ. Պէրպէրեան գնահատելի դատած է Սմբատ
Ժ. վ.ի յօրինած գեղեցիկ յիշատակարանն Հայ. եկեղեցւոյ
ամենէն նշանաւոր դէմքերէն միոյն համար։ Սմբատ վ. հերքած
է Լամբրոնացիին վերագրուած է յունասէր և լատինամիտ
կարծիքները և անոր ուղղափառութիւնն ապացուցած է.
գրուածին ոճն ալ յոյժ կանոնաւոր է։

Բ.—Գէորգ էֆ. Ասլանեան Աղաքէգեան էֆ.ի դորժը գի-
տական չի գտներ, անձնական պրպտում, օտար հեղինակներու
հետադօտում, նա մանաւանդ յոյն և արաբացի հեղինակներէ
լուսաբանութիւն չի տեսնէր անոր մէջ, թէև կը գովէ հեղի-
նակին եկեղեցասիրութիւնը։

Գ.—Հ. Գալէմբարեան վրդ. Թերի կը գտնէ Յովհաննէսեան
ուսումնասիրութիւնը, աղբիւրները պակաս, շատ մը հեղինա-
կութիւններ ուշադրութենէ վրիպած, և միայն տաղաչափու-
թեան կտորը լաւ գրուած կ'ըլլայէ։

Դ.—Մ. Նաթանեան էֆ. Պուլանըլի վրայ գրուածը Թերի
կը գտնէ այլ և այլ էական նկատմամբ, բայց ժողովրդին ըն-
տանեկան կեանքը լաւ պատկերացուցած ըլլալը կ'ըլլայէ, միայն
թէ յիշուած սովորոյթք միայն Պուլանըլի չեն վերաբերեր, այլ
բոլոր դրացի գաւառներուն։

Ե.—Հրանտ էֆ. Ասատուր խնամեալ տեղեկագրով մը ձե-
ռընհասօրէն ուսումնասիրած է Խաչիկ Լեոնեանի դորժը։ Իր
տուած տեղեկագիրն այսպէս կամփոփէ Հ. Մկրեան։

Պ. Խաչատուր Լեոնեանի «Աղթամար և իւր կաթողիկո-
սութիւնը» դորժին քննիչը խղճամիտ գնահակաց ըսկէն անցու-
ցած է բաւական ստուար սոյն հատորը։ Գործը, քննիչին դա-
տողութեամբ, նոր է, որովհետև ինչ որ նախընթացաբար գըր-
ուած կամ տպուած է այդ մասին, անկատար և կցկտուր է
ըստըրովին։ Հեղինակն իր հիմը դրած է կիզակարծ հաւաքարանի
մը վրայ, և այս բեմն զինքը գթեցնելու ծառայած է. ունի
զանցառութիւններ և կամաւոր փոփոխութիւններ և կարծիք-
ներ, որը չեն արդարանար, բայց այսու ամենայնիւ այդ ու-
սումնասիրութիւնը մեծ առաւելութիւններ կը ներկայացնէ
աշխատութեան վերջը դրած ցանկերը բոլոր հետաքրքրական
տեղեկութիւններ են։ Գրողը ապրած է այն միջավայրին մէջ՝
որուն պատմութիւնը կզրէ, մօտէն ճանչցած է գիւղերն ու
վանքերը, զորս կնկարագրէ, անձամբ քննած է, ինչպէս կըսէ
ինք, շատ մը եկեղեցիներու արձանագրութիւններ, գերեզմա-
նաքարեր, խաչքարեր, ձեռագրներու յիշատակարաններ, զորս

վիսայութեան կիռչէ, հաւաքած է աւանդութիւններ, և իր գրութեան մէջ իր զգացուի այն վստահութիւնը, զոր մարդունի, երբ կզրէ կամ կխօսի իր քաջ ճանչցած և խնամով ուսումնասիրած իրերուն ու գէպերուն վրայ: Ինչ ալ ըլլան իր թերութիւնները, անուրանալի է, թէ մեր եկեղեցական պատմութիւնը ճոխացնող նոր տարրեր երևան կը հանէ և ասիկա մեծ արժանիք մ'է:

Յանձնաժողովը կցաւ, որ 120 լիւրայի մրցանակին ամբողջութեան արժանի գրական խոշոր երկեր չեն մատուցուիր: Բայց կանոնադիրը կներէ Բ. և Գ. մրցանակներ տալ: Ուստի յարգոյ քննիչներու եզրակացութիւնքն ի նկատ առնելով, հաւասարապէս գովելի գտաւ թէ՛ Սմբատ Ժ. վ.ին աշխատութիւնը, իբրև կոկիկ գեղեցիկ գրութիւն մը նշանաւոր հայ եպիսկոպոսի մը կեանքին ու գործին վրայ և թէ՛ Խաչիկ էֆ. Լեոնեանի աշխատութիւնը՝ իր պարունակած նոր և անտիպ ծանօթութեանց համար, որով կուգայ ճոխացնել Հայ. եկեղեցական պատմութիւնը:

Ուստի թէ՛ միոյն և թէ՛ միւսոյն կուտայ 35-ական լիւրա մրցանակ, և քսան լիւրա Գ. մրցանակ մ'ալ կուտայ Պուլանքիի վրայ գրութեան:

— Երուսաղէմէ կզրեն. — Միւր. ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ Պատրիարքարանի մեծ դահլիճին մէջ, ընդ նախագահութեամբ Ամեն. Տ. Յարութիւն ու Պատրիարք Հօր և ատենապետութեամբ Տ. Եղիշէ վրդ. Զիլինկերեանի, որ յայտարարեց թէ՛ Ս. Աթոռոյ եկեղեցական անդամոց համագումարն է վաթսու և չորս, որով իսկական մեծամասնութիւնը կըլլայ երեսուն և երեք: Երուսաղէմի մէջ ներկայ գտնուող եկեղեցական անդամոց թիւն է քառասուն և երկու՝ որ արդէն ներկայ է ժողովոյ մէջ, որով օրինական մեծամասնութիւնը կըլլայ քսան և երկու՝ որ տասիրութեամբն ու գործունէութեամբը կխնամէ հոն խմբուած 20-ի չափ մանր տղաները, ի գործ կդնէ հնարաւոր նորոգութիւնները. սակայն կարիքը խիստ մեծ է և անհրաժեշտ է նիւթական միջոց: Պատր. Փոխանորդ հայրը այդ վանքն իր մասնաւոր խնամոց առարկայ ըրած է, Աշտիշատի մէջ հանդչող մեծանուն վատտակաւոր Հայրապետին աւընթեր և զրացի դրոնուելուն համար: Մինչև հիմայ թէ՛ նիւթապէս և թէ՛ բարոյապէս օգնած է Մատնավանքին. ուղելով աւելին ընել, անձամբ այցելեց այդ սրբավայրը, իր մօտ հրաւիրեց թեմականները, անոնց հետ մի առ մի աչքէ անցուց հաշիւները և նորոգութեան կարօտ տեղերը, վերահասու եղաւ, որ վանքին պարխ-

պը, հոյակապ զանգակատան պատուանդը, առաջնորդարանը, եկեղեցիին քիւերն անմիջապէս նորոգութեան պէտք ունին: Ներկաներու հետ խորհրդակցութեամբ որոշեց, որ վանքի թեմական եղող դիւղերու մէջ հանգանակութիւն մը կատարուի, որուն ցուցակն ալ պատրաստուելով յանձնուեցաւ վանահայրական փոխանորդին, որ շուտով գործին ձեռնարկէ: Մշոյ մէջ ալ այդ նպատակով հանգանակութիւն մը պիտի կատարուի:

Ե Ղ Ի Շ Է

(Շարունակութիւն).

Պիտի զիտել տանք նախ որ նախընթաց տան թարգմանութիւնը պարզ խուսափողական է, նոյն բառը (գոյացութիւն) թէ՛ բնագրին և թէ՛ թարգմանութեան մէջ միանգամայն երեւնալով անայլայլ, որով խօսքը կը մնայ դարձեալ մի և նոյն շփոթութեան մէջ: Երկրորդ՝ որ այս կետադրութիւնը և մեկնողական գծերը որովք կը ներկայացունին այս համաբաները, այս ամէնը, կըսենք, նորահնար և քմածին են և ի հնումն գոյութիւն չունէին, ինչպէս յայտնի է բանասիրաց: Նա մանաւանդ յայտնի ապացոյց ալ չունինք որ երկրորդ համարը հակառակորդին ընծայուի, ուր հակառակն ալ միապէս ճիշդ և սլաշտպանիկ է:

Ուստի, և մինչև որ հարազատ ընթերցուած մը մէջ տեղ երեւնայ ամէն տարակոյս բառնալու, մենք կը կարծենք եթէ միացնելու է այս երկու համարները և մի սյլ իմաստով ըմբռնելու է խօսքը, զոր.